

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἡ εἰς τὴν Κοινωνίαν εἰσοδος τοῦ εφήβου

Ἰπὸ τὸ ἀόριστον ὄνομα «κοινωνία» ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ νοοῦμεν τὰ διαφορώτατα εἶδη διαρκοῦς ἢ προσκαιροῦ συνδέσεως καθ' ἕκαστον ἀνθρώπων εἰς ομάδας μετὰ περιεχομένου νοήματος πέρα τοῦ ἀτόμου χωροῦντος. Κοινωνία τις ἀφορίζεται ἄλλῃς ὄχι πάντοτε διὰ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν προσώπων, ἀλλὰ διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς συνεχούσης συνειδήσεως τῆς συνδέσεως τῶν μελῶν καὶ διὰ τῆς διαφορᾶς τοῦ ἀξιολογικοῦ περιεχομένου, ἐξ οὗ ἀρῶνται τὸ νόημα αὐτῶν οἱ οὐσιώδεις σκοποὶ τοῦ συνδέσμου. εἶναι δυνατόν νὰ θεωρήσωμεν κοινωνίαν τινὰ ὡς ἀντικειμενικὸν πεδίου τοῦ πολιτισμοῦ (κοινωνιολογία), ὅπερ χωρεῖ ὑπὲρ τὰ άτομα καὶ ὑπὸ συνθήκας ἐπιζῆ τῆς ροῆς καὶ μεταβολῆς αὐτῶν. Ἄλλ' εἶναι δυνατόν καὶ νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν βιωμάτων καὶ τῶν τρόπων τῆς διαγωγῆς τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ἀτόμων (κοινωνικὴ ψυχολογία). Τὸ σπουδαιότατον στοιχεῖον κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἀποτελεῖ πάντοτε ἡ συνείδησις τῆς συνδέσεως, δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ καθ' ἕκαστον συναισθάνεται ἑαυτὸν τὸ μὲν ὡς μέλος ἀλληλεπιδράσεώς τινος, τὸ δὲ ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ ὄλου. Ἡ συνείδησις ὁμῶς τῆς προσωπικῆς συνδέσεως στηρίζεται συγχρόνως ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε ἀξιολογικοῦ περιεχομένου, πρὸς δ τείνει ἡ κοινωνία, καὶ ἐπὶ τῶν πραγματικῶν σκοπῶν, οἵτινες τὸ νόημα αὐτῶν ὀφείλουσιν εἰς τὸ ἀξιολογικὸν τοῦτο περιεχόμενον. Ἰπάρχουν κοινωνίαι, αἵτινες ἐπιδιώκουν κατ' οὐσίαν μερικοῦς, χρονικῶς καὶ τοπικῶς ὀρισμένους σκοποῦς, καὶ τῶν ὁποίων τὰ μέλη συνδέονται κατὰ συνέπειαν πρὸς ἀλλήλα μόνον διὰ τῶν καθ' ἕκαστον τούτων σκοπῶν, οὐχὶ δὲ δι' ἀξιολογικῶν πεποιθήσεων. Ταύτας καλοῦμεν σκοπίμους συνδέσμοις. Ἰπάρχουν

κοινωνίαι, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται ἐπὶ τῶν κοινῶν ἰδεατῶν ἀξιολογικῶν σκοπῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐκβλαστάνουν ἐκ τῆς προσωπικῆς ἀξιολογικῆς συνθέσεως τῶν μελῶν αὐτῶν. Ταύτας καλοῦμεν ἀξιολογικὰς μὲν κοινότητες εἰς τὸ ἄν ἡ σύνδεσις αὐτῆ στηρίζεται ἐφ' ἐνὸς μόνου ἀξιολογικοῦ πεδίου, καθολικὰς δὲ κοινότητες, εἰς τὸ περιλαμβάνουν ἐξ ὀλοκλήρου ἢ κατὰ προσέγγισιν τὸ σύνολον τοῦ ἀξιολογικοῦ βίου τοῦ προσώπου. Τέλος ὑπάρχουν κοινωνίαι, ἐν ταῖς ὁποῖαις ἐπικρατεῖ ὀρμέμφυτος συνείδησις συνδέσεως, ἡ ὁποία συνέχει ἐξ ἐνστίκτου τὰ άτομα πρὸς ἀλληλα καὶ ἄνευ συνειδητῆς καθολικῆς κοινότητος, ἀκόμη δὲ καὶ ἄνευ κοινότητος σκοπῶν. Ἡ σύνδεσις αὐτῆ εἶναι συνηθέστατα ἢ ἐκ φύσεως βάσις τῶν συνειδητοτέρων ἐκείνων συνδέσεων. Εἰς ταύτην ἀνήκουν πρὸ πάντων αἱ φυλετικαὶ κοινότητες ἢ κοινότητες τοῦ αἵματος. Ἐπ' αὐτῶν στηρίζονται καὶ αἱ σχέσεις τῆς γενετησίου ἑλξεως, αἵτινες ἐμφανίζονται ὡς εἶδος τι κοινότητος αἵματος διὰ μέσου τοῦ γενικοῦ γένους ἄνθρωπος.

Ὁ καθ' ἕκαστον δύναται νὰ εἶναι μέλος πολλῶν κοινωνιῶν. Ἐντεῦθεν καὶ τελοῦν συνυφασμέναι πρὸς ἀλλήλας ὡς ἀντικειμενικὰ πλάσματα, περιέχουν ἀλλήλας ἢ τέμνουσιν ἀμοιβαίως ἀλλήλας διὰ τῶν αἰτημάτων καὶ ἐνεργειῶν αὐτῶν, καὶ δὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰς αὐτὰς ἀνήκοντος ἀτόμου.

Ἡ ἐνότης κοινωνίας τινὸς στηρίζεται ἐπὶ πραγματικῆς συνδέσεως τῶν ψυχῶν. Αὐτῆ δὲν ἀντικατοπτρίζεται μόνον ἐν τῇ συνειδήσει τῆς συνδέσεως τῶν μελῶν πρὸς ἀλληλα, ἀλλὰ συχνὰ καὶ ἐν τῇ κοινῇ ἀξιολογικῇ ἀντιθέσει ἢ ἐν τῇ κοινῇ ἀντιθέσει τῶν συμφερόντων ἑναντι τῶν μὴ ἀνηκόντων εἰς τὴν κοινωνίαν ταύτην. Ἡ συνείδησις τῆς συνδέσεως ἐντὸς κοινωνίας τινὸς δύναται νὰ γεννηθῇ τόσον διὰ σχέσεων ἐπαλληλίας καὶ ὑπαλληλίας, δι' ἀνταγωνισμοῦ καὶ πάλης ὅσον καὶ διὰ τῆς κοινῆς φορᾶς τῶν ἐνστίκτων καὶ τῆς φύσεως, τῶν ἀξιών καὶ τῶν σκοπῶν. Τοῦτο παρέχει ἡμῖν τὰς δύο κυρίας διαστάσεις τῆς κοινωνικῆς συνδέσεως. Ἐκτείνονται μεταξὺ τῶν δύο ἀκροτάτων ὀρίων, ἅπερ ἀποτελοῦν ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος ἀφ' ἐνός, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δουλεία ἀφ' ἑτέρου. Πᾶσα δεδομένη κοινωνικὴ σχέση εἶναι ὅπως ὀρισμένην θέσιν αὐτῆς ἐν τῷ συ-

στήματι τούτω τῶν συντεταγμένων καὶ μετέχει ὁπωσδήποτε καὶ τῶν τεσσάρων κατευθύνσεων.

Ἄντι τῆς τετραμεροῦς διαίρεσεως (κοινωνία αἵματος, κοινωνία καθολικαί, ἀξιολογικαί κοινωνία, σκόπιμοι σύνδεσμοι), τὴν ὁποίαν προέταξα ὡς ἀπλήν καὶ διὰ τὴν κατωτέρω πραγματείαν χρήσιμον, θὰ ἠδύνατό τις νὰ διακρίνη τὰς δεδομένας μορφὰς τῆς κοινωνίας καὶ κατὰ καθαρῶς λογικὴν μέθοδον ἀπὸ τῶν ἐξῆς ἀρχῶν:

1. Κατὰ τὴν γένεσιν: Εἰς φυσικὰς κοινωνίας (λαός, φυλὴ, οἰκογένεια) καὶ τεχνητάς (τ. ἔ. ἐπὶ ἐκλογῆς, δημιουργίας καὶ λογισμοῦ στηριζομένας) κοινωνίας. Ὁ Τὸνπιες καλεῖ τὰς μὲν πρώτας «κοινότητα», τὰς δὲ δευτέρας «κοινωνίαν ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ». Ἐὰν εἰς τὰς πρώτας συναριθμήσωμεν καὶ τὰς ἐξ ἐνστίκτου καὶ οὐχὶ ἐκ λογισμοῦ καὶ ἐπισκέψεως τῆς ἀξίας γεννηθείσας, εἰς τὸν τύπον «κοινότης» συνανήκουν ἡ φιλία καὶ ἡ ἀγάπη ὡς ἰσχυρῶς τὰ ὄντα συνέχουσαι συνδέσεις, καίτοι δὲν πρόκειται κοινὴ καταγωγὴ (σύνδεσμος ἐξ αἵματος).

2. Κατὰ τὸ σκοπούμενον περιεχόμενον: εἰς κοινωνίας μετὰ ὀλοκληρωτικοῦ (τὸν ὄλον βίον ἢ τὸν ὄλον πολιτισμὸν περιλαμβάνοντος) ἀξιολογικοῦ καὶ τελολογικοῦ περιεχομένου καὶ κοινωνίας μετὰ μερικοῦ περιεχομένου ἀξίας καὶ σκοποῦ. Παράδειγμα τοῦ μὲν πρώτου εἴδους εἶναι ἡ οἰκογένεια, τὸ κράτος· τοῦ δὲ δευτέρου ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἢ σύνδεσμος πρὸς καῦσιν τῶν νεκρῶν.

3. Κατὰ τὸν τρόπον τῆς ρυθμίσεως τῆς συμβιώσεως: ἐνταῦθα εἶναι δυνατὴ κατὰ βαθμοὺς χωροῦσα ταξινόμησις, τ. ἔ. ὑποχρεωτικὸν δίκαιον, κανόνες κατὰ συνθήκην, ὅλως ἐλεύθεραι μορφαί, καθ' ἃς — ἐκτὸς τῆς συνηθείας καὶ τοῦ ἔθους — οὐδεμίαν ρύθμισιν γίνεται συνειδητή. Κοινωνία μετὰ ὑποχρεωτικοῦ δικαίου (τὸ κράτος λ. χ.) δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀποχώρησιν εἰ μὴ τις μεταναστεύσῃ· κοινωνία μετὰ συμβατικῶν κανόνων (σύλλογός τις λ. χ.) ἐπιτρέπουν τὴν ἀποχώρησιν. Ἀρρυθμιστοὶ κοινωνία λ. χ. τακτικὴ ἑσπερινὴ συγκέντρωσις, φιλία) γεννοῦν αὐτομάτως τοῦλάχιστον συνηθείας καὶ ἀδιατυπώτους κανόνας τοῦ φέρεσθαι.

4. Κατὰ τὸ βάθος καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς συνειδήσεως τῆς συνδέσεως: εἰς καθολικὰς κοινωνίας, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν τὴν ὅλην προσωπικότητα καὶ τὴν ἀξιολογικὴν αὐτῆς κατεύθυνσιν, καὶ κοινωνίας σκοπῶν, αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ μόνῃς τῆς συνδέσεως τῆς ὑφειλομένης εἰς ἐπὶ μέρους καὶ τυχαίους σκοπούς.

5. Κατὰ τὴν διάρκειαν: εἰς κοινωνίας διαρκείας πέρα τοῦ ἀτόμου χωρούσης, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμεναι ἀντικειμενικῶς καὶ ὅταν μεταλλάσσονται τὰ μέλη αὐτῶν, καὶ κοινωνίας ἀτομικῆς διαρκείας, αἱ ὁποῖαι δηλ. στηρίζονται ἐντελῶς ἐπὶ τῆς ἀτομικότητος τῶν ἀποτελοῦντων αὐτὰς προσώπων. Φιλικὸς τις κύκλος λ. χ. ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἠνωμένων προσώπων· λαὸς τις, οἰκογένεια, ἐμπορικὴ ἐταιρία ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμεναι, εἰ καὶ τὰ ἄτομα τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ἀντικειμενικὸν τοῦτο πλᾶσμα ἀλλάσσουν διαρκῶς.

Πᾶσαι αὗται αἱ θεωρητικῶς ἐξαρθεῖσαι διαφοραὶ καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ σχήματος τῶν κοινωνιῶν καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ βιώματος (τοῦ ὑποκειμενικοῦ φορέως) αὐτῶν δημιουργοῦν κατ' ἀνάγκην διὰ τὸν εἰς αὐτὰς εἰσερχόμενον ἢ τὸν συνδημιουργοῦντα αὐτὰς εἰδικούς ὄρους ἐξελιξεως καὶ δυσχερείας πνευματικῆς ἅμα καὶ ψυχικῆς φύσεως.

Θὰ παρακολουθήσωμεν βραδύτερον τὸ συγκεκριμένον σύγκλωσμα τῶν κοινωνιῶν κατὰ τὰς καθ' ἕκαστον αὐτῶν κατευθύνσεις καὶ θὰ πραγματευθῶμεν κατὰ σειράν τὴν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν εἴσοδον καὶ βαθμιαίαν πρὸς αὐτὴν προσαρμογὴν, τὴν εἰς τὴν ἰσχύουσαν τάξιν τοῦ δικαίου, τὴν εἰς τὸν πολιτικὸν βίον καὶ τὴν εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν καὶ οἰκονομικὸν βίον. Ἄλλ' εἰσαγωγικῶς θὰ πειραθῶμεν νὰ συλλάβωμεν τὴν πολύπλοκον ὕφην τῆς ἀνθρωπίνης συμβιώσεως ὡς ὅλον καὶ κατὰ ταῦτα νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τῆς κοινωνικῆς ὀριμάνσεως ὡς ὀλικοῦ φαινομένου τῆς ψυχικῆς ἐξελιξεως.

Δεδόσθαι ὅτι ὁ ἔφηβος θεωρητικῶς κατανοῶν καὶ ἐνεργῶς ἔμα καὶ παθητικῶς συμμετέχων πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνίαν τῆς μεγαλοπόλεως. Ἐν τῷ κλυδωνιζομένῳ τούτῳ κυκεῶνι συνωθεῖται ἐντατικώτατα ὁ πολυμερῆς βίος τοῦ ἡμετέρου πολι-

τισμοῦ. Ἄλλὰ κατὰ πάντα αὐτοῦ τὰ σημεῖα εἶναι παντελῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ὑφῆν, τὴν ὅποιαν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ἔφηβος κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα μετὰ τὴν χειραφέτησιν ἀπὸ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ κύκλου τῆς παιδικῆς ζωῆς. Ἐπισκοπήσωμεν κατὰ σειρὰν τὰς διαιρέσεις ἐκείνας: Τὴν κοινωνίαν ταύτην εὕρσκει προϋπάρχουσιν ἐν ἑαυτῷ πολυπλόκω ἤδη βαθμῖδι τῆς ἐξελίξεώς της. Ὁ ἔφηβος δὲν ἠθέλησεν αὐτὴν, καταποντίζεται κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ὑπερατομικὸν τοῦτο ζωικὸν σύνολον, παρέρχεται δὲ πολὺς χρόνος ἕως οὗ δυνηθῆ νὰ συνεργασθῆ δημιουργικῶς ἐν αὐτῇ ὡς ἀτομικὸν μέλος αὐτῆς καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ὑπαρξίν της. Ἐπειτα, ἡ κοινωνία αὕτη σπανιότατα μόνον συνδέει πράγματι πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· γενικῶς προβάλλει ἀπαιτήσεις εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ μιᾶς μόνον ὠρισμένης καὶ περιορισμένης πλευρᾶς. Ἄλλ' ὁ πόθος τοῦ ἐφήβου ἀναφέρεται πολὺ περισσότερον εἰς συνολικὴν τινα κοινωνίαν, τὰς ψυχὰς κατὰ πάντα συνδέουσας, παρὰ εἰς ἐπιπολαίαν ἐπαφὴν πρὸς τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν σκοπὸν. Τρίτον, ἡ ἡλικιωθεῖσα κοινωνία εἶναι παντελῶς ἐρρυθμισμένη, ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ κράτους τεθημένου δικαίου μέχρι τῶν εἰδικῶν διατάξεων καὶ τῶν ἐθίμων καὶ τρόπων τῆς ἀνατροφῆς. Ὁ ἔφηβος ὁμοίως ἀντιτίθεται πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἐξωθεν ἐπιβαλλομένους κανόνας· θέλει τὸ ἀδεύσμευτον καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων, ἀν καὶ ταχέως ἀνακαλύπτει, ὅτι ἀνευ τοιαύτης νομοθεσίας θὰ περιήρχετο εἰς πλήρη ἀμηχανίαν. Τέταρτον, ἡ κοινωνία διέπεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς εἰδικεύσεως. Οὐδαμοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ζῶμεν ὡς ὅλον, ὡς ποθεῖ ὁ ἔφηβος μετὰ τῆς ὀλίγης ἰκανότητος, ἣν ἔχει πρὸς ἐσωτερικὸν μερισμὸν· τὸναντίον πανταχοῦ συναντᾷ μηχανοποιηθέντα ἀποσπάσματα τῆς ζωῆς, φερόμενα ὑπὸ πλήθους ἐξωτερικῶν σκοπίμων συνδέσμων, οἵτινες πάντες ἐμφανίζουν ὅπως ἀπρόσωπον χαρακτῆρα. Καὶ ἕνα τέλος γενικῶς εἰπωμεν, ἐν τῇ ὀρίμῳ ταύτῃ κοινωνίᾳ μόνον ἐλάχιστα ἴχνη ὀργανικῶν, φυσικῶν μορφῶν ὑπάρχουν πλέον. Τὰ πλεῖστα κατωρθοῦνται διὰ τεχνητῆς συνδέσεως κατὰ σκοπὸν καὶ λόγον μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν χωρούσης.

Ἡ ἔντασις λοιπὸν μεταξὺ τῆς ὑφῆς τῶν φαινομένων, ἅτινα

είναι φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τῆς πολὺ ἀπλῆς εἰσέτι, ἀδιαφορήτου ὑφῆς τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς εἶναι ὑπερβαλλόντως μεγάλη. Ἄλλ' ὁ ἐφηβος πρέπει καθ' ὁλονδὴποτε τρόπον νὰ τακτοποιήσῃ τὴν σχέσιν ταύτην, ἐὰν πρόκειται καθόλου νὰ καταστῇ ἰκανὸς διὰ τὸν πολιτισμὸν. Ἡ πορεία τοῦ φαινομένου τῆς ἐξελλξεως ταύτης εἶναι διάφορος κατὰ τὰ διάφορα κοινωνικά στρώματα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὑρμάται. Κυρίως θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ παρεμβάλωμεν ἐνταῦθα χαρακτηρισμὸν τῶν κοινωνικῶν τάξεων τῆς σημερινῆς Γερμανίας καὶ τῆς νεολαίας αὐτῶν. Διότι περὶ τῶν ζητημάτων τούτων δικαιοῦμεθα νὰ ὀμιλῶμεν ἀκόμη ὀλιγώτερον ἢ ὅσον περὶ τῶν προηγουμένων, ἐφ' ὅσον δὲν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα τῆς ἱστορικῆς καταστάσεως, τ. ἔ. τὴν ἀντικειμενικῶς καὶ ἱστορικῶς δεδομένην πνευματικὴν κατάστασιν. Δὲν θὰ ἦτο ὅμως πολὺ ἀποτελεσματικὸν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰς ἱστορικῶς γεννηθείσας μορφὰς καὶ νὰ διακρίνωμεν λ. χ. φεουδαρχικὴν, ἀγροτικὴν, ἀστικὴν καὶ προλεταρικὴν νεολαίαν. Διὰ τοῦτον ἤδη τὸν λόγον, ὅτι ἡ ἀπὸ μακροῦ χρόνου σταθερὰ σχετικῶς κοινωνικὴ κατὰ στρώματα διάταξις ὑπέστη δεινὸν κλονισμόν, οὗ ἀποτέλεσμα εἶναι λ. χ. ὅτι ἡ ἀστικὴ μέση τάξις δοκιμάζει τὰς τύχας, αἵτινες ἦσαν ἄλλοτε οἰκειότεραι εἰς τοὺς ἀκτῆμονας βιοπαλαιστάς, ἢ ὅτι ἡ παλαιὰ εὐγενῆς τάξις τῶν ἀξιοματικῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων ἀσκεῖ ἀντιπολίτευσιν, ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζεν ἄλλοτε τὰ πρὸς τὰ ἄνω τείνοντα κατώτερα στρώματα. Ἰνα ἐπιτύχω τύπους ἀνεξαρτήτους τῆς ταραχῆς καὶ ταλαντεύσεως ταύτης, ἐκλέγω παντελῶς γενικὴν κοινωνιολογικὴν διάκρισιν, ἡ ὁποία δὲν συμπίπτει πρὸς τὴν ἱστορικὴν στοιβάδουσιν τῶν τάξεων, ἀλλὰ δύναται νὰ διήκῃ δι' ὅλων τῶν τάξεων.

Ἄπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς ἐξελικτικῆς ψυχολογίας εἶναι ἐξαιρετικὰ σπουδαῖον ἂν μετὰ τῆς εἰσόδου τῆς ἡβῆς ἐξακολουθῆ διὰ τὸν ἐφηβον τὸ παλαιὸν κοινωνικὸν περιβάλλον ἢ ἂν ἐπακολουθῆ μεταβολή, ἡ ὁποία σημαίνει πραγματικῶς πρῶτόν τι βῆμα ἐν τῷ βίῳ. Πολλοὶ παραμένουν καὶ μετὰ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὡς μέχρι τοῦδε, ἐκεῖθεν δὲ ἐπισκέπτονται τὸ σχολεῖον, κατ' ἐξοχὴν κοινωνίαν ἀγωγῆς· ἄλλοι ὀφείλουν νὰ μεταθέσουν νῦν

τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως εἰς τὸ ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ἐργαστάσιον, εἰς τὴν ἐκμάθησιν τέχνης κτλ. Παρ' ἀμφοτέροις τοῖς τύποις ἀναφαίνονται κατὰ τὴν ἡβην κρίσεις σχετιζόμεναι πρὸς τὴν σύνδεσιν (ὄχι ἀκόμη κατ' ἀνάγκην καὶ ἀμέσως πρὸς τὸ ἀξιολογικὸν περιεχόμενον τῆς κοινωνίας). Παρὰ τῶ μὲν ἡ κρίσις ὀφείλεται εἰς τὴν πρὸς ἀπαλλαγὴν τάσιν, παρὰ τῶ ἄλλω εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν ἤδη ἀπαλλαγὴν. Τοῦτο δεόν νὰ ἔχωμεν γενικῶς πρὸ ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν πραγματείαν τῶν κατωτέρω. Μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὅτι καὶ ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας προκαλεῖ ἐνταῦθα τυπικά τινα φαινόμενα. Ἡδη ἡ ἐκ τῶν σχολείων μετεκπαιδεύσεως πεῖρα γνωρίζει ἡμῖν σπουδαίαν τινὰ τροπὴν περὶ τὸ δέκατον ἑβδομον ἔτος. Οἱ μεταξὺ τοῦ 14 καὶ 17 ἔτους ζοῦν ἐντὸς κοινωνιολογικῆς ὕψης διαφοράρου ἐκείνης, ἐν τῇ ὁποίᾳ διάγουν οἱ μεταξὺ τοῦ 17 καὶ 21 ἔτους. Ἄλλ' εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ συλλάβωμεν συντόμως τὸ οὐσιῶδες τῆς διαφορᾶς ταύτης, μάλιστα ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα μορφαὶ σχετικῶς σταθεραὶ μετεσχηματίσθησαν διὰ τῆς λεγομένης κινήσεως τῆς νεολαίας. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς κινήσεως τὸ ὄριον τοῦτο ἔχει ὡς καὶ πρότερον σημασίαν· οἱ νεώτεροι παρὰ πᾶσαν τὴν πρὸς αὐτοτέλειαν ροπὴν τείνουν εἰς τὸ νὰ χειραγωγῶνται ὑπὸ τῶν ἄλλων καὶ νὰ προσαρμοσθοῦν εἰς δεδομένον τι σχῆμα. Οἱ πρεσβύτεροι ἀξιοῦν σχεδὸν πάντοτε (εἴτε φοιτηταὶ εἶναι εἴτε περιπλανώμενοι εἴτε ἀμαθεῖς ἐργάται) νὰ ἐκλέξουν αὐτοὶ τὴν μορφήν τοῦλάχιστον καὶ νὰ διαμορφοῦν αὐτὴν συμφώνως πρὸς τὴν ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ ὁ ρυθμὸς τοῦ βίου αὐτῶν.

Ἡ ποικιλία ὅμως τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ ἀγώνων κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην κατανοεῖται ἄριστα ἐκ μιᾶς ὀρμῆς, τ. ἔ. ἐκ τῆς πρὸς ἐπιβολὴν βουλήσεως. Ἐξ αὐτῆς λοιπὸν θὰ ἀναπτύξω τὰ φαινόμενα. Διότι ἐν τῇ ἡβῇ ἡ πλευρὰ τοῦ φαινομένου τῆς ἐπικρατήσεως ἐμφανίζεται ἐναργέστερον ἢ ἡ τοῦ φαινομένου τῆς κοινότητος καὶ τῆς ὁμοτιμίας, αἵτινες πραγματοποιοῦνται εὐκολώτερον καὶ τρόπον τινὰ ἀφ' ἑαυτῶν. Εἰς ταῦτα συνάπτω παρατηρήσεις περὶ τῶν δυσχερειῶν τῆς προσαρμογῆς εἰς τὰς νέας κοινωνικὰς μορφὰς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν κρίσεων

καὶ τέλος περὶ τῆς κινήσεως τῶν νέων ὡς κοινωνικοῦ φαινομένου τῆς ἡβῆς.

Α. Ἡ ὁρμὴ τῆς ἐπιβολῆς ἀπέναντι τῶν ἄλλων εἶναι ὅσον καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς αὐτοσυντηρησίας πρωταρχική. Περιεχόμενον τοῦ κοινωνικοῦ ἅμα καὶ ψυχικοῦ τούτου φαινομένου δύναται νὰ εἶναι τό τε εὐγενέστατον καὶ τό χυδαιότατον.

Κατὰ τὴν πρὸς ἐπικράτησιν βούλησιν ταύτην πρόκειται κυρίως περὶ ὀλοκλήρου συμπλέγματος συγγενῶν πρὸς ἀλλήλας ψυχικῶν διεγέρσεων, τὰς ὁποίας οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἀνέλυσεν ἡ ψυχολογία. Δίδομεν εἰς αὐτὸ τὸ ὁμαδικὸν ἔνομα τῶν πρὸς αὐτεπιβολὴν ὁρμῶν. Ἐν αὐταῖς περιέχονται, ἀπὸ τῆς πρωιμωπότητος ἤδη παιδικῆς ἡλικίας εὐδιάγνωστοι, ἡ αὐτογνωμοσύνη, ἡ πρὸς ἀναγνώρισιν ὁρμῆ, τὸ συναίσθημα τῆς κοινωνικῆς τιμῆς, ἡ ὁρμὴ πρὸς ἐπίδρασιν καὶ κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὁρμαὶ πρὸς πάλιν, βούλησις ἐλευθερίας καὶ ὡς τελευταία ἐκδήλωσις ἡ βούλησις πρὸς αὐτοπειθαρχίαν καὶ ὁ αὐτοσεβασμὸς ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τοῦ ἐφήβου, περὶ οὗ εἶπομεν ὅτι ἀρχεται νὰ αἰσθάνεται τὸ Ἐγὼ αὐτοῦ ὡς ἴδιον κόσμον καὶ νὰ σχηματίζῃ σκέψεις περὶ αὐτοῦ, ἐκρήγνυνται αἱ διεγέρσεις ἐκεῖναι τὸ κατ' ἀρχὰς ἀτάκτως ὡς ὑπερεκχειλίζων χεῖμαρρος. Ὁ τοσοῦτον περὶ ἑαυτὸν ἀσχολούμενος προτιμᾷ νὰ ἀπαιτήσῃ φυσικὰ νὰ προσέχουν εἰς αὐτὸν τούτον καὶ νὰ παραχωρήσουν τόπον διὰ τὴν ζωὴν ἢ νὰ παραδοθῇ εἰς τὰ συναισθήματα ἀφωσιωμένης ἀγάπης καὶ θυσίας. Ἡ πρὸς ἐπιβολὴν ὁρμὴ τοῦ ἐφήβου ἐκφαίνεται σαφῶς διὰ πλήθους γνωρισμάτων.

Διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἤδη αὐτοῦ ἐμφανίσεως θέλει τώρα νὰ «ἐμποιήσῃ, ἐντύπωσιν». Γνωρίζει ὅτι προσέχουν εἰς αὐτόν. Ἄλλὰ καὶ θέλει νὰ προσέχουν εἰς αὐτόν. Αἱ μέθοδοι, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται τοῦτο, ποικίλλουν κατὰ τὰ άτομα καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἡ δίδει ὁ ἐφήβος μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, ἐμφανιζόμενος ἐν ἀψόγῳ, καὶ δὴ ὑπερβολικῆ κομψότητι καὶ ἀκολουθῶν τὸ ἐκάστοτε κρατοῦν νεώτατον περὶ τὰ ἐνδύματα ρεῦμα. Ἡ ἐκλέγει τὴν ἄλλην ἐκείνην ὁδὸν τῆς παραμελήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐν ρωμαντικῇ ἀγριότητι ἐμφανίσεως, ὡς ὁ Βερρο ὁ ἐξ Ἀβρουσίων. Πολλοὶ τῶν εἰς τὴν κίνησιν τῶν περιπλανωμένων ἀνηκόντων

προτιμοῦν τὴν δευτέραν ταύτην μέθοδον, παραμελοῦντες ἐπίτηδες ἑαυτοὺς, ἀφήνοντες ἀπειθάρχητον τὴν κόμην καὶ ἀγροίκως συμπεριφερόμενοι. Ἄλλὰ τὸ φαινόμενον δὲν διαφέρει ψυχολογικῶς ἀπὸ τοῦ τῶν κομψομένων νεαρῶν κυρίων. Ἡ γυναικεία καλαισθησία σπανίως ἀπομακρύνεται τόσον πολὺ ἀπὸ τοῦ εὐαρέστου. Ἐντὶ τούτου ἐπιτυγχάνει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα δι' ἐπιτυχοῦς ἐκλογῆς ἐξεζητημένων λεπτομερειῶν, δι' ἐπιμελοῦς παρακολουθήσεως τῆς «μόδας» (ἥτις ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης καθίσταται μεγάλη ἀπασχόλησις τῆς γυναικείας ζωῆς) ἢ διὰ σοφῆς παρεκκλίσεως ἀπὸ τῆς ἰσχυρούσης. Τὸ γινώρισμα τοῦτο διήκει δι' ὅλων τῶν κύκλων τοῦ λαοῦ. Οἱ νεαροὶ χωρικοὶ τῆς ἄνω Βαυαρίας ἐπιδεικνύουν ἑαυτοὺς κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν τρόπον ἀκριβῶς ὡς οἱ μαθηταὶ τοῦ γυμνασίου τοῦ Klein—Neustadt ἢ οἱ ἡμίγυμοι νεανίσκοι τῶν ἀθλοπαιδιῶν. Ἐκτὸς τῆς ἐνδυμασίας (ἢ τῆς γυμνότητος) ὑπάρχουν καὶ ἄλλα γινώρισματα, δι' ὧν ἐκφράζουν τὴν ἀπαίτησιν αὐτῶν νὰ θεωρῶνται ὡς ὄριμοι· συχνὸν πτύειν λ.χ. ἐνεργεῖ θαυμασίως καὶ μεγαλοπρεπῶς, διότι ἐν αὐτῷ ἐνυπάρχει καὶ περιφρόνησις τῶν ἀνθρώπων. Κομπορρημοσύνη, ἀραιὰ, ποτά, κάπνισμα εἶναι ἀνδροπρεπεῖς συνήθειαι. Ἐννοεῖται ὁμοίως ὅτι ταῦτα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐκ τῆς ροῆς τῶν χρόνων μεταλλαγὴν. Ἡ κίνησις τῶν νέων καταφρονεῖ ἐν μέρει τὰ σύμβολα ταῦτα. Ἐχει ἀντὶ τούτων ἄλλα, δι' ὧν ὄχι μόνον προτίθεται νὰ εὐαρεστήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ προκαλέσῃ καὶ νὰ διαγείρῃ τὴν προσοχὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν παραμερίζει μετριοφρόνως, ἀλλὰ παρελαύνει ἐπιδεικτικῶς καὶ ὑπολογίζει τὴν ἐπενέργειαν. Αἱ ἔφηβοι θέλουν νὰ «ἀρέσουν», θέλουν νὰ προσέχουν εἰς αὐτάς. Οὕτως ἐκδηλοῦται ἡ ὀρμὴ αὐτῶν πρὸς δύναμιν καὶ ἐπικράτησιν. Ἐπὶ τὸν σκοπὸν τοῦτον ὀδεύουν ἡσυχώτερον καὶ ἡπιώτερον, ἀλλὰ καὶ ὑπολογίζουν ἐπίσης καλῶς τὸν τρόπον. Δύναται τις νὰ ἀκαταστήσῃ ἑαυτὸν ἐνδιαφέροντα» κατὰ διαφορωτάτους τρόπους ἢ, ὡς λίαν ἐπιτυχῶς λέγουν ἐν Βερολίῳ, νὰ «γίγῃ ἀρεστός» δι' ἐπιφυλάξεως καὶ σιωπῆς, δι' ἀποχωρισμοῦ καθ' ὁμάδας, δι' ἀργυροῦ γέλωτος, διὰ κομψῆς γλώσσης, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τραυλισμάτων, διὰ μετεώρου βαδίσματος, δι' εὐτόλμου καὶ ὑπεροπτικῆς παραστάσεως καὶ δι' ἀδικαιολογήτου ἰδιοτροπίας.

Ἐμφανεστάτη εἶναι ἡ κλίσις τῶν ἐφήβων τοῦ ἄρρενος φύλου πρὸς τὸ κομπορρημονεῖν. Παρερχόμενός τις ἀκούει πομπώδεις λόγους ἀγροῖκον φέροντας τόνον, ἐκ τῶν ὁποίων ἤχει φοβερὰ αὐτοπεποιθήσεις. Πόση μακαρία ἀνωριμότης δὲν κρύπτεται ὀπισθεν αὐτῆς! Πόση ἀγωνιώδης ἀναζήτησις τῶν ἄλλων! Μετ' ἰδιαζούσης ἐμπειρογνωμοσύνης ὁμιλοῦν σήμερον περὶ τῶν περὶ τὰς ἀθλοποι-
 διὰς κατορθωμάτων· ἀλλὰ καὶ περὶ ἀφόβων καὶ ἀνδροπρεπῶν πολέμων κατὰ τῶν διδασκάλων, περὶ λογοτεχνίας, περὶ προσωπικῶν κατορθωμάτων καὶ σχεδίων. Κομπορρημονοῦν μετ' ἰδιαζούσης εὐχαριστήσεως περὶ τῆς ἰδίας ἑκάστος φαυλότητος, ἵνα μὴ νομισθοῦν ἥρωες τῆς ἀρετῆς. Διηγοῦνται φανταστικὰς ἢ πραγματικὰς ἐπιτυχίας παρὰ τῷ ἑτέρῳ φύλῳ, πάντες δὲ οὗτοι οἱ λόγοι ἄρχονται διὰ τοῦ «Ἐγώ».

*Ὅχι εὐχάριστον βεβαίως, ἐάν τις εἰσέλθῃ εἰς περιβάλλον, ὅπερ κέκτηται πράγματι ἀξίαν καὶ κατανόησιν, ἢ καὶ μόνον εἰς τοιοῦτο, τοῦ ὁποίου ἢ περὶ τὰς μικρὰς δεξιότητας καὶ τέχνας ἱκανότης εἶναι ἀνωτέρα. Τυπικὴν κατάστασιν τοῦ εἶδους τούτου περιγράφει ὁ Gottfried Keller ἐν τῷ «Grünen Heinrich». Ἐπιστρέφει εἰς τὸ χωρίον τῆς γεννήσεώς του, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ ὄλη ἡ νεολαία τοῦ κύκλου του εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀνθησιν τῆς ἡβης. Ὁμιλοῦν μόνον περὶ ἐρωτικῶν ἱστοριῶν, μόνον ἐρωτικὰ πράγματα σκέπτονται, καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἄννα ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς γαλλικῆς Ἑλβετίας ἱκανωτάτη περὶ τὴν συναναστροφήν, ὀφείλει ὁ ὀλιγώτερον ἱκανὸς Ἑρρίκος νὰ ὑποστῇ παντὸς εἶδους ἤττας περὶ τὴν τράπεζαν τοῦ θεοῦ, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν τῇ γαλλικῇ γλώσσῃ συνδιάλεξιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας κωλύει αὐτὸν ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἐντιμότης αὐτοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν ὁποίαν εὐχαριστως θὰ ἐπεθύμει νὰ μετάσχῃ. Συναισθάνεται ὅτι ἡ ἀνδρική αὐτοῦ ἀξιοπρέπεια ἔχει πληγωθῆ καὶ ἐπιτίθεται ἢ ὑποχωρεῖ «κακιωμένος» ἐναλλάξ. Ἄλλ' αἱ καλοκάγαθοι νεάνιδες δὲν ἀφήνουν αὐτὸν ἐν τῇ ἀπομονώσει, ἀλλὰ καλοῦν αὐτὸν ὀπίσω. «Ἐπειδὴ περιῆλθον εἰς ἐπαίσχυντον θέσιν, εὔρον ὅτι εἶναι πρέπον νὰ με ἐξαγάγουν ἐξ αὐτῆς διὰ τῆς φιλοφροσύνης ταύτης· διότι ἐγνώριζον καλῶς ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ συμβαδίσω πρὸς τὰ ἔθιμα τῆς ἡλικίας ταύτης, ὅπου τὸ «κάκιωμα» εἶναι ζήτημα τιμῆς καὶ διέπεται ὑπὸ ὠρισμένων νόμων».

Πάντα ταῦτα τὰ καθ' ἕκαστον γνωρίσματα εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἐκφρασιν μιᾶς θεμελιώδους ροπῆς. Ὁ ἐφηβος δὲν θέλει πλέον νὰ εἶναι παῖς, δὲν θέλει νὰ φέρωνται πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς παῖδα καὶ νὰ προσαγορεύουν αὐτὸν οὕτω. Ἡ φιλοδοξία αὕτη ἐκδηλοῦται συχνὰ ἤδη κατὰ τὴν κυρίως παιδικὴν ἡλικίαν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοιοῦτους κύκλους, οἱ ὅποιοι ἔχουν «κοινωνικὴν ἐμφάνισιν» καὶ ἐν ταῖς ὁποίαις ἐπομένως ὁ ἀποκλεισμός ἀπὸ μέρους τινὸς τῆς ἰδίας αὐτῶν οἰκίας εἶναι ἰδιαζόντως αἰσθητὸς εἰς τοὺς παῖδας. Ἡ μικρὰ κόρη τῆς Βιέννης, τῆς ὁποίας τὸ ἡμερολόγιον ἐπανειλημμένως ἐμνημονεύσαμεν, ἀγανακτεῖ ἐνδεκαέτις ἤδη, ὅτι ἡ ἀδελφὴ τῆς ὀνομάζει αὐτὴν «παιδί». Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπλουστέρων κύκλων δὲν ἐλλείπουν αἱ διεγέρσεις αὗται. Ὁ Ernst Lau ἀναφέρει ὅτι μαθητρίαι τῶν ἐν Βερολίῳ σχολείων μετεκπαιδευσεως θεωροῦν ἐν γένει τοὺς μαθητικὸς αὐτῶν χρόνους ὠραιότερους τῶν μεταξὺ τοῦ 17 καὶ 20 ἔτους. Εἰς τὸν κύκλον τῶν νεωτέρων τὴν ἡλικίαν φαίνεται ὁ μετὰ τὸ 20 ἔτος χρόνος ὡς ἀκόμη ὀλιγώτερον δελεαστικὸς. Καὶ ὁμοίως αἱ δεκαεπταετίδες ἀκριβῶς δίδουν καὶ ἐνταῦθα ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν προσωνομίαν «δεσποινίς». Δηλοῦν ὅτι εἰς τὸ 17ον ἔτος γίνεται τις «δεσποινίς», εἰς τὸ 18ον εἶναι τις ἤδη «νεαρά κυρία». Δεκαεξαέτις τις ὀρίζει τὴν δεσποινίδα ὡς ἐξῆς: «Μεταβαίνει εἰς τὰς ἐσπερίδας, εἰς τὸν χορὸν καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν». Ἐνταῦθα βλέπει τις τὰ φιλόδοξα ὄνειρα. Τὴν διακρίβωσιν ταύτην θεωρῶ τύπου δύναμιν ἔχουσαν. Εἰς ἄλλα ὁμοίως πορίσματα τοῦ Lau δὲν ἔχω πολλὴν ἐμπιστοσύνην, ἅτε διὰ τῆς ἀμφιβόλου μεθόδου τῶν «ἐρεθιστικῶν λέξεων» ἐξαχθέντα. Ἐφρόντισε νὰ γραφοῦν ἐπὶ τριῶν ἐρεθιστικῶν λέξεων βραχεῖαι ἐκθέσεις, συσχετίζουσαι αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθοῦν πολλὰ βεβιασμένα πράγματα. Παρὰ ταῦτα θὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκθέσεως δεκαεπταετίδος κόρης περὶ τοῦ θέματος: Δεσποινίς — Wertheim — γάμος» ὡς χαρακτηριστικὴν διὰ τὸ θέμα ἡμῶν. «Ὅταν κυρία τις εἰσέρχεται εἰς τὸν σοβαρὸν βίον, ἔχει πάντοτε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ νὰ θεωρῆται ὡς τοιαύτη. Ὅταν νῦν θεωρεῖται τις ὡς κυρία, ὀφείλει καὶ νὰ σκέπτεται, ἵνα δημιουργήσῃ εἰς ἑαυτὴν θέσιν. Τῇ βοήθειᾳ τῆς ἐφημερίδος εὔρε νεαρά κυρία θέσιν παρὰ τῷ Wertheim. Προσελήφθη

ὡς πωλήτρια εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν ἀνδρικῶν εἰδῶν... Ἡμέραν τινὰ ἐπισκέπτεται νεαρὸς τις κύριος καὶ τοῦτο τὸ διαμέρισμα τοῦ καταστήματος. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἄλλη ὑπηρεσία, δέον νὰ ὑπηρετήσῃ ἡ νεαρὰ ἐκείνη κυρία καὶ τὸν κύριον τοῦτον κ.τ.λ.» Ἰνα ὁμιλήσωμεν γενικῶς: Δὲν θέλουν νὰ εἶναι παῖδες, διότι συναισθάνονται ὅτι εἶναι κατὰ τὸ ἡμισυ τοιοῦτοι καὶ ὅτι ὁ ἕτερος ἄνθρωπος ἐν τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ πόρρω ἀπέχει ἀκόμη τοῦ νὰ ἐχῇ ἀποτελεσθῆ. Καὶ ὁμως ἔρχονται πάλιν ἡμέραι, ὁλόκληροι περίοδοι, κατὰ τὰς ὁποίας εἶναι τις ἀκόμη ἐν πλήρει μακαριότητι παῖς, μάλιστα δὲ καὶ ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται ἐλαφρῶς τὴν ἐπὶ τῷ ἀπολεσθέντι τούτῳ παραδείσῳ ὀδύνην. Διὰ τοῦτο λέγω ἀπὸ σκοποῦ: δὲν θέλουν νὰ εἶναι παῖδες. Διότι ἡ φράσις: θέλουν νὰ εἶναι ὄριμοι, εἶναι μόνον ὑπὸ ὄρους ὀρθῆ. Ἐν τῇ σημερινῇ κινήσει τῶν νέων ὁ σκοπὸς οὗτος οὐδαμῶς καταφάσκειται, ἀλλὰ ἀναβάλλεται ἐν μέρει σκοπίμως. Ἐξῆρα ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ἐνταῦθα συνεργεῖ ἐνίοτε μὴ ἀνδροπρεπῆς ἀδυναμία, παιδιασμός τις καὶ πρωτογονισμός. Ὅσακις ὁμως ὑπάρχουν ὑγιέστερα ἐλατήρια, θέλουν νὰ εἶναι ὅ,τι πράγματι εἶναι, ἔφηβοι· τότε δὲ θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐμμεῖνουν ἐν τῇ ἰδιομόρφῳ εὐδαιμονίᾳ καὶ κακοδαιμονίᾳ, ἐν τῷ ὑπερεκχειλίζοντι συναισθήματι τῆς δυνάμεως καὶ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, ἣν γεννᾷ τὸ ἀνεύθυνον τῆς περιόδου ταύτης τοῦ βίου.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἀκριβῶς εἶναι τις ἀκόμη κάτοχος ἀγαθῶν καὶ δυνάμεων τῆς φαντασίας, ἅπερ φαίνονται ἀνώτερα τῆς νηφαλίου ἐργηγόρσεως. Πολλοὶ λοιπὸν — εἴτε ὡς ἔφηβοι εἴτε ὡς ὄριμοι — θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶναι τι ἐξαιρετικόν. Δράματα, μυθιστορήματα καὶ κινηματογράφος χορηγοῦν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην νέαν διαρκῶς τροφήν. Ἐν ἐκάστῳ ὑγιεῖ ἐφήβῳ ζῆ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἡ ἡρωϊκὴ περίοδος, π. ἑ. ζωογονεῖ αὐτὸν ἡρωϊκὸν τι ζωϊκὸν συναίσθημα, ἡ δὲ ἔφηβος συμφωνεῖ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς τρόπον πρὸς τὸν ρυθμὸν τοῦτον· θέλει νὰ ἀγαπάται κατὰ τρόπον ἡρωϊκὸν καὶ νὰ ἀγαπᾷ ρομαντικῶς· θέλει νὰ μετέχῃ μεγάλων ιδεῶν καὶ νὰ αἴρῃ θριάμβους διὰ τῆς ἐπὶ τοὺς ἀνδρας προξενουμένης ἐντυπώσεως. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο περιβάλλεται διαφόρους μορφάς. Μεταπίπτει εἰς τὰ ἐρα-

τεινά όνειρα μελλούσης καλλιτεχνικής ή επιστημονικής δράσεως. Ἐντί τῶν ἱστορικῶν ἀγώνων ἀρκεῖται τις καί εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μεγάλου ἐφευρέτου, ἐξερευνητοῦ, πολιτικοῦ. Ἄλλὰ «θὰ ἐπεθύμει τις νά διαδραματίσῃ σπουδαῖον πρόσωπον», ἕκαστος κατὰ τόν ἴδιον τρόπον. Τὸ προμηθεϊκόν τοῦτο συναίσθημα ἐκδηλοῦται συχνά ἐν θεῖα αὐθαδεῖα. Παρ' Ἰουδαίους ἐφήβοις ἀναφαίνεται κεκραμένον πρὸς ἰσχυράν ἀρνήσιν (μνησικακοὶ ἀρνήσεις). Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ δεκατετραετοῦς μαθητοῦ τῆς ἐμπορικῆς σχολῆς Lassale. Ὡς γυναικεῖον ἀντίστοιχον παραθέτω χαρακτηριστικόν χωρίον ἐκ τοῦ ποιήματος εὐφυοῦς δεκαοκταέτιδος νεάνιδος, Ἰουδαίας τὴν καταγωγὴν.

Μὴ θυμώνῃς, ὦ ἰ μὴ μοῦ θυμώνῃς,
 Ἄν ὄνειρεύωμαι ἄλλα ἀπὸ σένα,
 Ἄν δὲν βρῖσκω στὸ γάμο, ὠϊμένα,
 Καθὼς ἄλλοι τὴν τέλεια χαρά...
 Τί θεωρεῖς στῆς ψυχῆς μου τὰ βάθη;
 Σὺ ποῦ βάρδος δὲν εἶσαι ἀδόμη,
 Στὴν βαθύπικρη ἐτόότη μου γνώμη;
 Σὺ ποῦ μαῦρη ἀγνοεῖς συμφορά.

Πρὸς τὰς ὑψηλὰς ταύτας πτήσεις τοῦ αὐτοθαυμασμοῦ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀπαιτήσεων εὐρίσκεται ἡ πραγματικὴ κατάστασις τοῦ ἐφήβου εἰς καταφανῆ δυσαναλογίαν. Ἄληθῶς εἰπεῖν οὐδὲν εἶναι εἰσέτι. Ἡ παραγωγικότης αὐτοῦ περιορίζεται εἰς προαισθήσεις. Ἡ βούλησις αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀκόμη σταθερά, ἡ κρίσις οὐχὶ ἀσφαλῆς, τὸ συναίσθημα οὐχὶ συμμετρικόν. Ὀνειρεύεται ταξείδια ἀνά τὴν ὑφήλιον, ἀλλὰ μετὰ τρεῖς μῆνας ἐπιστρέφει ἀπογοητευμένος ἐκ τῆς πρώτης ἐν τῷ ἐξωτερικῷ θέσεως. Τὰ ριψοκίνδυνα αὐτοῦ σχέδια ἐξοκέλλουν ἐπὶ τῆς νηφαλιότητος τῆς ἀπορίας του. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τελῶν ῥέπει εἰς τὸ νά ἀποδώσῃ τὸ διὰ τὸ ναυάγιον αὐτοῦ πταῖσμα εἰς τὸ ἐν ᾧ ἔζη μέχρι τοῦδε περιβάλλον. Ἀπαλλάσσεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὐτοῦ ἐσωτερικῶς. Γεννᾶται ἐν αὐτῷ βαθεῖα πικρία ἐναντίον τῶν γονέων, πρὸ πάντων ἐναντίον τοῦ πατρός, ὅστις ἐπέδρασε μέχρι τοῦδε ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ βίου αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐξαρτᾶται οἰκονομικῶς καὶ ὁ ὁποῖος

ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ ἀδολότητι αὐτοῦ νὰ μεταχειρίζεται αὐτὸν ὡς παῖδα. Ἐὰν ὁ υἱὸς ἐξιδανίκευεν αὐτὸν μέχρι τοῦδε καὶ ἐβλεπεν ἐν αὐτῷ πᾶν τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, ἡ ἀρνησις γίνεται ἀκόμη ἰσχυροτέρα διὰ τῆς δευδερκεστέρας ἐπισκοπήσεως τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρώπου. Γνωρίζει καὶ αὐτὸς ἄλλως τε τῶρα πῶς καὶ διατί ἦλθε καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸν κόσμον. Οὐδαμῶς ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ νὰ εὐγνωμονῇ διὰ ταύτην τὴν ζωὴν. Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νεωτερίζοντος ἐφήβου εἰσβάλλει ἀντὶ τούτου ἡ σκέψις: «Σὺ πταίεις διὰ τὴν ζωὴν μου». Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οὐ μόνον γεννᾶται ἡ βίωσις, ἡ γνῶσις καὶ συναίσθησις τῶν ἀνθρώπων ὡν δικάων τοῦ προσώπου, ἀλλὰ καὶ κυμαίνεται τις πρὸς τὴν ἀκρότητα: «Τὸ ἄτομον καὶ ἡ ἰδιοκτησία του». Ἄλλ' ὁ πατήρ ἔχει εἰς χεῖράς του ὄλην τὴν πραγματικὴν δύναμιν· εἶναι κύριος τοῦ κτήματος (ἢ τοῦ καταστήματος)· αὐτὸς πρέπει νὰ δαπανᾷ δι' ὅλα· ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται — τὸ ἐλάχιστον εἶναι πολλακίς τὸ μάλιστα αἰσθητὸν — ὁ κανονισμὸς τῶν τοῦ οἴκου· δέον νὰ ἐρωτηθῇ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος· ἀγρυπνεῖ ἐπὶ τῶν πρώτων ἐρωτικῶν πρὸς κατάκτησιν προσπαθειῶν καὶ ἔχει δι' αὐτάς πολὺ διαφορετικὰ, ἀλλοίμονον, μέτρα, ἢ ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθοῦν. Συντόμως γεννᾶται λανθάνουσα τις ἐχθρότης. Εἶναι ἀπλοῦς λῆρος ἡ ἐξήγησις τῆς τροπῆς ταύτης ἐκ δῆθεν παιδικοῦ γενετησίου δεσμοῦ πρὸς τὴν μητέρα καὶ ἐκ λανθανούσης ζηλοτυπίας. Τὰ ἀληθῆ ἐλατήρια πρόκεινται ἀρκούντως σαφῆ. Πᾶς ἐφηβος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξεύρη αὐτά. Αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὡς «μάρτυρα» ἐν μέσῳ μὴ κατανοοῦντος καὶ κατὰ βάθος ἀκαταλήπτου εἰσέτι περιβάλλοντος. Τὸ ἄμετρον τῶν ἐφηβικῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐν γένει ἀξιώσεων συναντᾷ ἐνταῦθα τὴν πρώτην καὶ πικροτάτην ἀπογοήτευσιν.

Ἡ ἐντασις δὲν καθίσταται πάντοτε τόσον ἰσχυρά. Ἐν οἰκογενείαις, ἐν ταῖς ὁποῖαις ὁ ἀπὸ κοινοῦ βίος εἶναι κανονικὸς καὶ δὲν στερεῖται πνευματικῶν διαφερόντων, αἰσθάνεται πολλακίς μετ' εὐγνωμοσύνης ὁ υἱὸς τί ὀφείλει εἰς τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα τοῦ πατρὸς. Ἴσως ἐκλέγει αὐτὸν ὡς κρύφιον πρότυπον τοῦ βίου του. Ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν ἡ ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς εἰρηνικὴ αὕτη πορεία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὄλιγος εὐνοϊκὸν σύμπτωμα. Ὑποδηλοῖ μικρὸν βαθμὸν αὐτοτελείας καὶ πραιτοτυπίας. Πράγματι οἱ υἱοί,

ὅσοι ἀνευ βαθυτέρων κρίσεων ἀκολουθοῦν ἀπλῶς τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς χαραχθεῖσαν γραμμὴν, σπανίως κατορθοῦν τι πλεόν τοῦ μετρίου. Οἱ υἱοὶ τῶν λογίων, οἱ ὁποῖοι γίνονται ἀβασανίστως καὶ αὐτοὶ λόγοιοι, οὐδέποτε κυρίως εἰπεῖν εἶχον ζωὴν. Ὁ ἔμπορος, ὁ ἐν τῷ καταστήματι τοῦ πατρὸς μαθητεύων καὶ ἔπειτα κληρονομῶν αὐτό, εἶναι δυνατόν νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτό, ἀλλὰ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ λέγει περὶ αὐτοῦ χαρακτηριστικῶς: «βρῆκεν ἑτοιμο τραπέζι». Ὅσῳ μεγαλυτέρα ἢ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀπομάκρυνσις τόσῳ ἰσχυροτέρα ἢ τάσις πρὸς διατήρησιν τοῦ πρὸς τὴν μητέρα δεσμοῦ. Ἐν γένει ἡ πρὸς ἀποξένωσιν ροπὴ αὕτη ὑπόκειται εἰς παράδοξον ψυχικὴν ἀντινομίαν· εἶναι στάδιον ἐξελίξεως. Παντελῶς ἐν τῷ κρυπτῷ παραμένει ὁ μυστικὸς δεσμός, τὸν ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ὅλως ἀδύνατον τοῦ ἀπ' ἀλλήλων χωρισμοῦ. Ἐν τοῖς παθήματι τούτοις ἐνυπάρχει τι ἐκ τοῦ μαρτυρίου τοῦ μεικτοῦ συναισθήματος τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀγάπης, ὅλον περιέγραψεν αὐτὸ ὁ Strindberg ἐν τῷ «Totentanz» καὶ ἀπαραμιλλήτως ὁ G. Hauptmann ἐν τῷ «Friedensfest». Καὶ ὁσάκις ἀκόμη ἡ ἀποξένωσις καθίσταται διαρκῆς ἐξωτερικῶς, ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τῆς ἀντιπαθείας, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, ὑπολείπεται ποιά τις ἄσβεστος θερμότης ἀγάπης. Οὕτω καὶ ὁ ἄθεος τρέφεται ἔτι ἐκ τοῦ πείσματος, ὅπερ ἐπέδειξε κατὰ τοῦ ζῶντος θεοῦ. Ἄλλως ἡ ἀθεΐα δὲν θὰ ἦτο τι θετικόν (δὲν θὰ ἦτο θρησκεία), ἀλλὰ κενόν, ἀνερέθιστον καὶ νεκρὸν σημεῖον ἐν τῷ θυμικῷ.

Ὁ πατὴρ ὁ γνωρίζων τὴν ἀναγκαίαν ταύτην ἐξελίξιν — ἀλλ' οἱ πλεῖστοι οὐδ' ἰδέαν αὐτῆς ἔχουν — θὰ ἀποχωρήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ κατὰ τὰ ἔτη τῆς κρίσεως. Ἐλαχίστην σοβαρὰν βοήθειαν δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν εἰς τὸν ἔφηβον. Ἄλλως ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη γίνει πολὺ συνετὴ καὶ σοφὴ διὰ τῆς ἐπισωρευθείσης ἐμπειρίας τῶν γενεῶν. Τὸ ἄριστον, ὅπερ δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν, εἶναι τοῦτο: «Διάπραττε τὰ σφάλματά σου ἐπὶ ἰδίᾳ εὐθύνη μέχρι τοῦ ὄριου, ὅπου ὀφείλω νὰ σε προφυλάξω ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου». Ἐνταῦθα ἄρχεται πράγματι στάδιον ἀρνητικῆς κατὰ τὸ φαινόμενον ἀγωγῆς. Βεβαίως δὲν ἐλλείπουν καὶ ἐνταῦθα συγκρούσεις ἐξελικτικῶς ἀναγκαῖαι. Αὗται εἶναι δυνατόν νὰ ἐγκείνται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ μήτηρ πάσχει βλέπουσα ὡς γυνὴ νὰ ἀναπτύσσεται